# LIETUVOS TARYBŲ SOCIALISTINĖS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA (PAGRINDINIS ĮSTATYMAS)

Priimta devintojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos neeilinėje devintojoje sesijoje 1978 m. balandžio 20 d. (Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1978, Nr. 11-130)

Nugalėjus Didžiajai Spalio socialistinei revoliucijai ir įkūrus Tarybų valdžią, mūsų šalies darbo žmonės, Komunistų partijos vadovaujami, įvykdė esminius socialinius-ekonominius pertvarkymus, apgynė socializmo iškovojimus ir sukūrė išsivysčiusią socialistinę visuomenę – tikrosios laisvės darbo žmonėms visuomenę, kurioje sukurtos galingos gamybinės jėgos, nepaliaujamai kyla liaudies gerovė ir kultūra, tvirtėja neišardoma darbininkų klasės, kolūkinės valstietijos ir liaudies inteligentijos sąjunga.

Didžiojo Spalio pergalės įkvėpti, Lietuvos darbininkai ir valstiečiai 1918 metų gruodžio mėnesį paskelbė Lietuvos Tarybų Socialistinę Respubliką. Tačiau tuo metu, spaudžiant tarptautiniam imperializmui ir nacionalistinei buržuazijai, revoliucinių iškovojimų apginti nepavyko. Lietuvos darbo žmonės, Komunistų partijos vadovaujami, atkakliai kovojo prieš buržuazijos diktatūrą ir 1940 metais atkūrė Tarybų valdžią. Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika jos liaudies laisvo apsisprendimo pagrindu savanoriškai įstojo į TSR Sąjungą.

Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika – lygiateisė respublika Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungoje, kuri įkūnija valstybinę tarybinės liaudies vienybę, telkia visas nacijas ir tautybes bendram komunizmo kūrimui.

Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos liaudis,

vadovaudamasi mokslinio komunizmo idėjomis,

suvokdama, kad ji yra neatskiriama visos tarybinės liaudies dalis,

vystydama respublikos konstitucinius įstatymus ir perimdama 1940 metų Lietuvos TSR Konstitucijos idėjas bei principus,

sutinkamai su TSR Sąjungos Konstitucija (Pagrindiniu Įstatymu), įtvirtinusia TSRS visuomeninės santvarkos ir politikos pagrindus, nustačiusia piliečių teises, laisves ir pareigas, socialistinės visaliaudinės valstybės organizavimo principus bei tikslus, priima ir skelbia šią Konstituciją.

## I.LIETUVOS TSR VISUOMENINĖS SANTVARKOS IR POLITIKOS PAGRINDAI

*1 skirsnis*

### POLITINĖ SISTEMA

**1 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika yra socialistinė visaliaudinė valstybė, išreiškianti darbininkų, valstiečių ir inteligentijos, respublikos visų tautybių darbo žmonių valią bei interesus.

**2 straipsnis.** Visa valdžia Lietuvos TSR priklauso liaudžiai. Valstybinę valdžią liaudis vykdo per Liaudies deputatų tarybas, sudarančias Lietuvos TSR politinį pagrindą.

Visi kiti valstybiniai organai yra Liaudies deputatų tarybų kontroliuojami ir joms atskaitingi.

**3 straipsnis.** Tarybų valstybės organizavimas ir veikla grindžiami demokratinio centralizmo principu: visų valstybinės valdžios organų renkamumas nuo žemiausių iki aukščiausių, jų atskaitingumas liaudžiai, aukštesniųjų organų sprendimų privalomumas žemesniesiems. Demokratinis centralizmas sieja vieningą vadovavimą su iniciatyva ir kūrybiniu aktyvumu vietose, su kiekvieno valstybinio organo ir pareigūno atsakomybe už pavestą darbą.

**4 straipsnis.** Tarybų valstybė, visi jos organai veikia socialistinio teisėtumo pagrindu, užtikrina teisėtvarkos, visuomenės interesų, piliečių teisių ir laisvių apsaugą.

Valstybinės ir visuomeninės organizacijos, pareigūnai privalo laikytis TSRS Konstitucijos, Lietuvos TSR Konstitucijos ir tarybinių įstatymų.

**5 straipsnis.** Svarbiausi valstybės gyvenimo klausimai pateikiami visaliaudiniam svarstymui, taip pat visaliaudiniam balsavimui (referendumui).

**6 straipsnis.** Tarybinės visuomenės vadovaujanti ir vairuojanti jėga, jos politinės sistemos, valstybinių ir visuomeninių organizacijų branduolys yra Tarybų Sąjungos Komunistų partija. TSKP egzistuoja liaudžiai ir tarnauja liaudžiai.

Apsiginklavusi marksizmo-leninizmo mokymu, Komunistų partija numato generalinę visuomenės vystymosi perspektyvą, TSRS vidaus ir užsienio politikos liniją, vadovauja didžiai kuriamajai tarybinės liaudies veiklai, suteikia planingą, moksliškai pagrįstą pobūdį jos kovai už komunizmo pergalę.

Visos partinės organizacijos veikia TSRS Konstitucijos ribose.

**7 straipsnis.** Profesinės sąjungos, Visasąjunginė Lenino Komunistinė Jaunimo Sąjunga, kooperatinės ir kitos visuomeninės organizacijos sutinkamai su savo įstatų uždaviniais dalyvauja tvarkant valstybinius ir visuomeninius reikalus, sprendžiant politinius, ūkinius ir socialinius-kultūrinius klausimus.

**8 straipsnis.** Darbo kolektyvai dalyvauja svarstant ir sprendžiant valstybinius ir visuomeninius reikalus, planuojant gamybą ir socialinį vystymą, rengiant ir skirstant kadrus, svarstant ir sprendžiant įmonių ir įstaigų valdymo, darbo ir buities sąlygų gerinimo, lėšų, skirtų gamybos vystymui, taip pat socialinėms-kultūrinėms priemonėms ir materialiniam skatinimui, panaudojimo klausimus.

Darbo kolektyvai vysto socialistinį lenktyniavimą, padeda skleisti pažangius darbo metodus, stiprinti darbo drausmę, auklėja savo narius komunistinės dorovės dvasia, rūpinasi jų politinio sąmoningumo didinimu, kultūros ir profesinės kvalifikacijos kėlimu.

**9 straipsnis.** Pagrindinė tarybinės visuomenės politinės sistemos vystymo kryptis yra tolesnis socialistinės demokratijos plėtojimas: vis platesnis piliečių dalyvavimas tvarkant valstybės ir visuomenės reikalus, valstybės aparato tobulinimas, visuomeninių organizacijų aktyvumo didinimas, liaudies kontrolės, valstybinio ir visuomeninio gyvenimo teisinio pagrindo stiprinimas, viešumo plėtimas, nuolatinis atsižvelgimas į visuomenės nuomonę.

*2 skirsnis*

## EKONOMINĖ SISTEMA

**10 straipsnis.** Lietuvos TSR ekonominės sistemos pagrindas yra socialistinė gamybos priemonių nuosavybė, kurią sudaro valstybinė (visaliaudinė) ir kolūkinė-kooperatinė nuosavybė.

Socialistinė nuosavybė yra taip pat profsąjungų ir kitokių visuomeninių organizacijų turtas, būtinas jų įstatuose numatytiems uždaviniams įgyvendinti.

Valstybė saugo socialistinę nuosavybę ir sudaro sąlygas jai gausinti.

Niekas neturi teisės naudotis socialistine nuosavybe asmeniniam pasipelnymui ir kitiems savanaudiškiems tikslams.

**11 straipsnis.** Valstybinė nuosavybė – bendras visos tarybinės liaudies turtas, pagrindinė socialistinės nuosavybės forma.

Išimtinė valstybės nuosavybė yra: žemė, jos gelmės, vandenys, miškai. Valstybei priklauso pagrindinės gamybos priemonės pramonėje, statyboje ir žemės ūkyje, transporto ir ryšių priemonės, bankai, valstybės įsteigtų prekybos, komunalinių ir kitokių įmonių turtas, pagrindinis miestų butų fondas, taip pat kitas turtas, būtinas valstybės uždaviniams įgyvendinti.

**12 straipsnis.** Kolūkių ir kitų kooperatinių organizacijų, jų susivienijimų nuosavybė yra gamybos priemonės ir kitoks turtas, būtinas jų įstatuose numatytiems uždaviniams įgyvendinti.

Žemė, turima kolūkių, suteikiama jiems naudotis nemokamai ir neterminuotai.

Valstybė padeda vystyti kolūkinę-kooperatinę nuosavybę ir ją suartinti su valstybine.

Kolūkiai, kaip ir kiti žemės naudotojai, privalo efektyviai naudoti žemę, tausoti ją, didinti jos derlingumą.

**13 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečių asmeninės nuosavybės pagrindą sudaro darbo pajamos. Asmeninė nuosavybė gali būti apyvokos, asmeninio vartojimo, patogumo ir pagalbinio namų ūkio reikmenys, gyvenamasis namas ir darbo santaupos. Asmeninę piliečių nuosavybę ir jos paveldėjimo teisę saugo valstybė.

Piliečiai gali naudotis žemės sklypais, suteikiamais įstatymo nustatyta tvarka, pagalbiniam ūkiui (įskaitant gyvulių ir paukščių laikymą), sodininkystei ir daržininkystei, taip pat individualinei gyvenamųjų namų statybai. Piliečiai turi racionaliai naudoti jiems suteiktus žemės sklypus. Valstybė ir kolūkiai teikia piliečiams paramą tvarkant pagalbinį ūkį.

Turtas, sudarantis asmeninę piliečių nuosavybę arba jų naudojamas, neturi būti ne darbo pajamų šaltinis arba naudojamas kenkti visuomenės interesams.

**14 straipsnis.** Visuomeninio turto didėjimo, liaudies ir kiekvieno tarybinio žmogaus gerovės kilimo šaltinis yra laisvas nuo išnaudojimo tarybinių žmonių darbas.

Sutinkamai su socializmo principu „Iš kiekvieno – pagal sugebėjimus, kiekvienam – pagal darbą“ valstybė kontroliuoja darbo ir vartojimo matą. Ji nustato apmokestinamų pajamų mokesčio dydį.

Visuomenei naudingas darbas ir jo rezultatai lemia žmogaus padėtį visuomenėje. Valstybė, derindama materialines ir moralines paskatas, skatindama novatoriškumą, kūrybišką pažiūrą į darbą, padeda paversti darbą svarbiausiuoju gyvybiniu kiekvieno tarybinio žmogaus poreikiu.

**15 straipsnis.** Aukščiausias visuomeninės gamybos tikslas socializmo sąlygomis – kuo geriausiai patenkinti didėjančius žmonių materialinius ir dvasinius poreikius.

Remdamasi kūrybiniu darbo žmonių aktyvumu, socialistiniu lenktyniavimu, mokslo ir technikos pažangos laimėjimais, tobulindama vadovavimo ekonomikai formas bei metodus, valstybė užtikrina darbo našumo augimą, gamybos efektyvumo didinimą ir darbo kokybės gerinimą, dinamišką, planingą ir proporcingą liaudies ūkio vystymą.

**16 straipsnis.** Lietuvos TSR ekonomika yra vieningo liaudies ūkio komplekso, apimančio visas visuomeninės gamybos, paskirstymo ir mainų grandis TSRS teritorijoje, sudedamoji dalis.

Ekonomikai vadovaujama remiantis valstybiniais ekonominio ir socialinio vystymo planais, atsižvelgiant į šakinį ir teritorinį principus, derinant centralizuotą valdymą su įmonių, susivienijimų ir kitų organizacijų ūkiniu savarankiškumu bei iniciatyva. Kartu aktyviai panaudojama ūkiskaita, pelnas, savikaina, kiti ekonominiai svertai ir paskatos.

**17 straipsnis.** Lietuvos TSR sutinkamai su įstatymu leidžiama individuali darbinė veikla namudinių verslų, žemės ūkio, buitinio gyventojų aptarnavimo sferoje, taip pat kitų rūšių veikla, pagrįsta vien tik pačių piliečių ir jų šeimos narių darbu. Valstybė reguliuoja individualią darbinę veiklą, užtikrindama jos naudojimą visuomenes interesams.

**18 straipsnis.** Dabartinės ir būsimųjų kartų interesais Lietuvos TSR imamasi reikiamų priemonių žemei ir jos gelmėms, vandens ištekliams, augmenijai bei gyvūnijai apsaugoti ir moksliškai pagrįstai, racionaliai naudoti, oro grynumui ir vandens švarumui išsaugoti, gamtos turtų atkūrimui ir žmogaus aplinkos gerinimui užtikrinti.

*3 skirsnis*

## SOCIALINIS VYSTYMAS IR KULTŪRA

**19 straipsnis.** Lietuvos TSR socialinis pagrindas yra neišardoma darbininkų, valstiečių ir inteligentijos sąjunga.

Valstybė padeda stiprinti visuomenės socialinį vienalytiškumą – naikinti klasinius skirtumus, esminius skirtumus tarp miesto ir kaimo, protinio ir fizinio darbo, padeda visapusiškai vystytis ir suartėti visoms TSRS nacijoms bei tautybėms.

**20 straipsnis.** Sutinkamai su komunizmo idealu „Laisvas kiekvieno vystymasis yra laisvo visų vystymosi sąlyga“ valstybė laiko savo tikslu plėsti realias galimybes, kad piliečiai galėtų pritaikyti savo kūrybines jėgas, gabumus ir talentą, visapusiškai ugdyti asmenybę.

**21 straipsnis.** Valstybė rūpinasi darbo sąlygų gerinimu ir jo apsauga, darbo moksliniu organizavimu, siekia, kad, kompleksiškai mechanizuojant ir automatizuojant visose liaudies ūkio šakose gamybos procesus, mažėtų, o vėliau ir visiškai būtų panaikintas sunkus fizinis darbas.

**22 straipsnis.** Lietuvos TSR nuosekliai įgyvendinama programa, numatanti paversti žemės ūkio darbą industrinio darbo atmaina; išplėsti kaimo vietovėse liaudies švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos, prekybos ir viešojo maitinimo, buitinio aptarnavimo ir komunalinio ūkio įstaigų tinklą; pertvarkyti kaimo gyvenamąsias vietoves į gerai sutvarkytas gyvenvietes.

**23 straipsnis.** Darbo našumo augimo pagrindu valstybė nepaliaujamai vykdo kursą didinti darbo apmokėjimą, darbo žmonių realiąsias pajamas.

Siekiant geriau patenkinti tarybinių žmonių poreikius, sudaromi visuomeniniai vartojimo fondai. Valstybė, visuomeninėms organizacijoms ir darbo kolektyvams plačiai dalyvaujant, užtikrina šių fondų augimą ir teisingą paskirstymą.

**24 straipsnis.** Lietuvos TSR veikia ir vystomos valstybinės sveikatos apsaugos, socialinio aprūpinimo, prekybos ir viešojo maitinimo, buitinio aptarnavimo ir komunalinio ūkio sistemos.

Valstybė skatina kooperatinių ir kitų visuomeninių organizacijų veiklą visose gyventojų aptarnavimo sferose. Ji padeda vystyti masinę kūno kultūrą ir sportą.

**25 straipsnis.** Lietuvos TSR egzistuoja ir tobulinama vieninga liaudies švietimo sistema, kuri užtikrina piliečių bendrąjį lavinimą ir profesinį parengimą, tarnauja jaunimo komunistiniam auklėjimui, dvasiniam ir fiziniam vystymuisi, rengia jį darbui ir visuomeninei veiklai.

**26 straipsnis.** Sutinkamai su visuomenės poreikiais valstybė užtikrina planingą mokslo vystymą ir mokslinių kadrų rengimą, organizuoja mokslinių tyrimų rezultatų diegimą į liaudies ūkį ir kitas gyvenimo sferas.

**27 straipsnis.** Valstybė rūpinasi dvasinių vertybių apsauga, gausinimu ir plačiu naudojimu tarybinių žmonių doroviniam ir estetiniam auklėjimui, jų kultūrinio lygio kėlimui.

Lietuvos TSR visokeriopai skatinamas profesionaliojo meno ir liaudies meninės kūrybos vystymas.

*4 skirsnis*

### UŽSIENIO POLITIKOS VEIKLA IR SOCIALISTINĖS TĖVYNES GYNIMAS

**28 straipsnis.** Lietuvos TSR užsienio politikos veikloje vadovaujasi TSRS Konstitucijos nubrėžtais užsienio politikos tikslais, uždaviniais ir principais.

Karo propaganda Lietuvos TSR draudžiama.

**29 straipsnis.** Sutinkamai su TSRS Konstitucija socialistinės Tėvynės gynimas priskiriamas prie svarbiausiųjų valstybės funkcijų ir yra visos liaudies reikalas.

Tarybinės liaudies socialistiniams iškovojimams, taikiam darbui, valstybės suverenumui ir teritoriniam vientisumui ginti sukurtos TSRS Ginkluotosios Pajėgos ir nustatyta visuotinė karinė prievolė.

TSRS Ginkluotųjų Pajėgų pareiga liaudžiai – patikimai ginti socialistinę Tėvynę, nuolat būti kovinėje parengtyje, kuri garantuotų nedelsiamą atkirtį bet kuriam agresoriui.

**30 straipsnis.** Lietuvos TSR dalyvauja užtikrinant šalies saugumą ir gynybinę galią, aprūpinant TSRS Ginkluotąsias Pajėgas viskuo, kas reikalinga.

Valstybinių organų, visuomeninių organizacijų, pareigūnų ir piliečių pareigas, užtikrinant šalies saugumą ir stiprinant jos gynybinę galią, nustato TSR Sąjungos įstatymai.

## II. VALSTYBĖ IR ASMENYBĖ

*5 skirsnis*

## LIETUVOS TSR PILIETYBĖ. PILIEČIŲ LYGIATEISIŠKUMAS

**31 straipsnis.** Sutinkamai su TSR Sąjungoje nustatyta bendra sąjungine pilietybe kiekvienas Lietuvos TSR pilietis yra TSRS pilietis.

Tarybinės pilietybės įgijimo ir netekimo pagrindą bei tvarką nustato Įstatymas dėl TSRS pilietybės.

Kitų sąjunginių respublikų piliečiai Lietuvos TSR teritorijoje naudojasi vienodomis teisėmis su Lietuvos TSR piliečiais.

Lietuvos TSR piliečius užsienyje gina ir globoja Tarybų valstybė.

**32 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai yra lygūs prieš įstatymą nepriklausomai nuo kilmės, socialinės ir turtinės padėties, rasinio ir nacionalinio priklausomumo, lyties, išsilavinimo, kalbos, santykio su religija, užsiėmimo rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų aplinkybių.

Lietuvos TSR piliečių lygiateisiškumas užtikrinamas visose ekonominio, politinio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo srityse.

**33 straipsnis.** Moteris ir vyras Lietuvos TSR turi lygias teises.

Šių teisių įgyvendinimą užtikrina moterims suteiktos lygios su vyrais galimybės įgyti mokslą ir profesinį parengimą, dirbti, gauti atlyginimą už darbą ir būti paaukštintoms darbe, dalyvauti visuomeninėje-politinėje ir kultūrinėje veikloje, taip pat specialios moterų darbo ir sveikatos apsaugos priemonės; sudarytos moterims sąlygos derinti darbą su motinyste; motinystės ir vaikų teisinis gynimas, materialinis ir moralinis rėmimas, įskaitant apmokamų atostogų ir kitų lengvatų teikimą nėščioms moterims ir motinoms, laipsnišką darbo laiko trumpinimą moterims, turinčioms mažamečių vaikų.

**34 straipsnis.** Įvairių rasių ir tautybių Lietuvos TSR piliečiai turi lygias teises.

Šių teisių įgyvendinimą užtikrina visų TSRS nacijų ir tautybių visapusiško vystymo ir suartėjimo politika, piliečių auklėjimas tarybinio patriotizmo ir socialistinio internacionalizmo dvasia, galimybė vartoti gimtąją kalbą ir kitų TSRS tautų kalbas.

Bet koks tiesioginis ar netiesioginis piliečių teisių apribojimas, tiesioginių ar netiesioginių pranašumų pagal rasinius ar nacionalinius požymius nustatymas, kaip ir visokia rasinio arba nacionalinio išimtinumo, nesantaikos arba niekinimo propaganda – baudžiama pagal įstatymą.

**35 straipsnis.** Užsienio piliečiams ir asmenims be pilietybės Lietuvos TSR garantuojamos įstatymo numatytos teisės ir laisvės, tarp jų teisė kreiptis į teismą ir kitokius valstybinius organus jiems priklausančioms asmeninėms, turtinėms, šeiminėms ir kitokioms teisėms ginti.

Lietuvos TSR teritorijoje esantys užsienio piliečiai ir asmenys be pilietybės privalo gerbti TSRS Konstituciją, Lietuvos TSR Konstituciją ir laikytis tarybinių įstatymų.

**36 straipsnis.** Lietuvos TSR suteikia prieglobsčio teisę užsieniečiams, persekiojamiems už darbo žmonių interesų ir taikos gynimą, už dalyvavimą revoliuciniame ir nacionalinio išsivadavimo judėjime, už pažangią visuomeninę-politinę, mokslinę arba kitokią kūrybinę veiklą.

*6 skirsnis*

## PAGRINDINĖS LIETUVOS TSR PILIEČIŲ TEISĖS, LAISVĖS IR PAREIGOS

**37 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi visas socialines-ekonomines, politines ir asmenines teises bei laisves, kurias skelbia ir garantuoja TSRS Konstitucija, Lietuvos TSR Konstitucija ir tarybiniai įstatymai. Socialistinė santvarka užtikrina piliečių teisių ir laisvių plėtimą, nepaliaujamą gyvenimo sąlygų gerinimą priklausomai nuo socialinio-ekonominio ir kultūrinio vystymo programų vykdymo.

Piliečiai, naudodamiesi teisėmis ir laisvėmis, neturi kenkti visuomenės ir valstybės interesams, pažeisti kitų piliečių teisių.

**38 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į darbą, – tai yra teisę gauti garantuotą darbą, apmokamą pagal jo kiekį ir kokybę, ir ne mažiau už valstybės nustatytą minimalų dydį, – įskaitant

teisę pasirinkti profesiją, užsiėmimo rūšį ir darbą pagal pašaukimą, sugebėjimus, profesinį pasirengimą, išsilavinimą ir atsižvelgiant į visuomenės poreikius.

Šią teisę užtikrina socialistinė ūkio sistema, nepaliaujamas gamybinių jėgų augimas, nemokamas profesinis mokymas, darbo kvalifikacijos kėlimas ir naujų specialybių mokymas, profesinio orientavimo ir įdarbinimo sistemų vystymas.

**39 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į poilsį.

Šią teisę užtikrina ne ilgesnės kaip 41 valandos darbo savaitės įvedimas darbininkams ir tarnautojams, sutrumpinta darbo diena kai kurioms profesijoms bei gamybos sritims, sumažinta naktinio darbo trukmė; kasmetinės apmokamos atostogos, poilsio dienų suteikimas kiekvieną savaitę, taip pat kultūros-švietimo ir sveikatingumo įstaigų tinklo plėtimas, masinio sporto, kūno kultūros ir turizmo vystymas; palankių galimybių poilsiui gyvenamojoje vietoje ir kitų sąlygų racionaliai panaudoti laisvalaikį sudarymas.

Kolūkiečių darbo laiko ir poilsio trukmę reguliuoja kolūkiai.

**40 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į sveikatos apsaugą. Šią teisę užtikrina nemokama kvalifikuota medicinos pagalba, kurią teikia valstybinės sveikatos apsaugos įstaigos; piliečių gydymo ir sveikatos stiprinimo įstaigų tinklo plėtimas; saugumo technikos ir gamybinės sanitarijos vystymas bei tobulinimas; plačiai įgyvendinamos profilaktinės priemonės; aplinkos sanavimo priemonės; ypatingas rūpinimasis augančiosios kartos sveikata, įskaitant vaikų darbo, nesusijusio su mokymu ir darbiniu auklėjimu, uždraudimą; plėtojami moksliniai tyrimai, kuriais siekiama užkirsti kelią ligoms ir mažinti sergamumą, užtikrinti ilgą aktyvų piliečių gyvenimą.

**41 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į materialinį aprūpinimą senatvėje, ligos atveju, visiškai arba iš dalies netekę darbingumo, taip pat netekę maitintojo.

Šią teisę garantuoja darbininkų, tarnautojų ir kolūkiečių socialinis draudimas, laikino nedarbingumo pašalpos; iš valstybės ir kolūkių lėšų mokamos amžiaus, invalidumo, maitintojo netekimo pensijos; piliečių, iš dalies netekusių darbingumo, įdarbinimas; rūpinimasis nusenusiais piliečiais ir invalidais; kitos socialinio aprūpinimo formos.

**42 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į gyvenamąjį plotą. Šią teisę užtikrina valstybinio ir visuomeninio butų fondo vystymas ir apsauga, kooperatinės ir individualinės gyvenamųjų namų statybos rėmimas, teisingas visuomenės kontroliuojamas gyvenamojo ploto, suteikiamo vykdant gerai įrengtų namų statybos programą, skirstymas, taip pat nedideli buto nuompinigiai ir nedidelis mokestis už komunalines paslaugas. Lietuvos TSR piliečiai turi rūpestingai prižiūrėti jiems suteiktą gyvenamąjį plotą.

**43 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į mokslą.

Šią teisę užtikrina tai, kad visų rūšių mokslas yra nemokamas, kad įgyvendinamas visuotinis privalomas jaunimo vidurinis mokslas, plačiai vystomas profesinis techninis, specialusis vidurinis ir aukštasis mokslas, siejant mokymą su gyvenimu, su gamyba; neakivaizdinio ir vakarinio mokslo plėtojimas; valstybinių stipendijų ir lengvatų teikimas moksleiviams bei studentams; nemokamas aprūpinimas mokykliniais vadovėliais; galimybė mokytis mokykloje gimtąja kalba; sąlygų savišvietai sudarymas.

**44 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę naudotis kultūros laimėjimais.

Šią teisę užtikrina tai, kad visiems prieinamos mūsų šalies ir pasaulinės kultūros vertybės, esančios valstybiniuose ir visuomeniniuose fonduose; kultūros-švietimo įstaigų vystymas ir tolygus išdėstymas respublikos teritorijoje; televizijos ir radijo, knygų leidybos ir periodinės spaudos, nemokamų bibliotekų tinklo vystymas; kultūrinių mainų su užsienio valstybėmis plėtimas.

**45 straipsnis.** Sutinkamai su komunizmo kūrimo tikslais Lietuvos TSR piliečiams garantuojama mokslinės, techninės ir meninė? kūrybos laisvė. Ją užtikrina mokslinių tyrimų, išradybos ir racionalizacinės veiklos plėtojimas, literatūros ir meno vystymas. Valstybė sudaro tam būtinas materialines sąlygas, remia savanoriškąsias draugijas ir kūrybines sąjungas, organizuoja išradimų ir racionalizacinių pasiūlymų diegimą liaudies ūkyje ir kitose gyvenimo sferose.

Autorių, išradėjų ir racionalizatorių teises saugo valstybė.

**46 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę dalyvauti tvarkant valstybinius ir visuomeninius reikalus, svarstant ir priimant visos valstybės ir vietinės reikšmės įstatymus ir sprendimus.

Šią teisę užtikrina galimybė rinkti ir būti išrinktiems į Liaudies deputatų tarybas ir kitus renkamus valstybinius organus, dalyvauti visaliaudiniuose svarstymuose ir balsavimuose, liaudies kontrolėje, valstybinių organų, visuomeninių organizacijų ir visuomenės savaveiksmių organų darbe, darbo kolektyvų susirinkimuose ir susirinkimuose pagal gyvenamąją vietą.

**47 straipsnis.** Kiekvienas Lietuvos TSR pilietis turi teisę pateikti valstybiniams organams ir visuomeninėms organizacijoms pasiūlymus dėl jų veiklos gerinimo, kritikuoti darbo trūkumus.

Pareigūnai privalo nustatytais terminais svarstyti piliečių pasiūlymus ir pareiškimus, į juos atsakyti ir imtis reikiamų priemonių.

Persekioti už kritiką draudžiama. Asmenys, persekiojantys už kritiką, traukiami atsakomybėn.

**48 straipsnis.** Sutinkamai su liaudies interesais ir siekiant stiprinti bei vystyti socialistinę santvarką, Lietuvos TSR piliečiams garantuojamos žodžio, spaudos, susirinkimų, mitingų, gatvės eitynių ir demonstracijų laisvės.

Šių politinių laisvių įgyvendinimą užtikrina visuomeninių pastatų, gatvių ir aikščių suteikimas darbo žmonėms ir jų organizacijoms, platus informacijos skleidimas, galimybė naudotis spauda, televizija ir radiju.

**49 straipsnis.** Sutinkamai su komunizmo kūrimo tikslais Lietuvos TSR piliečiai turi teisę jungtis į visuomenines organizacijas, padedančias vystyti politinį aktyvumą ir savaveiksmiškumą, tenkinti jų įvairiapusiškus interesus.

Visuomeninėms organizacijoms garantuojamos sąlygos jų įstatuose numatytiems uždaviniams sėkmingai įgyvendinti.

**50 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiams garantuojama sąžinės laisvė, tai yra teisė išpažinti bet kurią religiją arba neišpažinti jokios, praktikuoti religinius kultus arba vesti ateistinę propagandą. Kurstyti nesantaiką ir neapykantą ryšium su religiniais tikėjimais draudžiama.

Bažnyčia Lietuvos TSR atskirta nuo valstybės ir mokykla – nuo bažnyčios.

**51 straipsnis.** Šeimą gina valstybė.

Santuoka grindžiama savanorišku moters ir vyro sutikimu; sutuoktiniai šeimos santykiuose yra visiškai lygiateisiai.

Valstybė rūpinasi šeima, steigdama ir vystydama platų vaikų įstaigų tinklą, organizuodama ir tobulindama buities ir viešojo maitinimo tarnybą, išmokėdama kūdikio gimimo pašalpas, teikdama pašalpas ir lengvatas daugiavaikėms šeimoms, taip pat kitų lūšių pašalpas ir kitaip remdama šeimą.

**52 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiams garantuojama asmens neliečiamybė. Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik teismo sprendimu arba prokuroro sankcija.

**53 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiams garantuojama buto neliečiamybė. Niekas neturi teisės be įstatyminio pagrindo įeiti į butą prieš jame gyvenančių asmenų valią.

**54 straipsnis.** Piliečių asmeninį gyvenimą, susirašinėjimo, telefoninių pasikalbėjimų ir telegrafinių pranešimų slaptumą saugo įstatymas.

**55 straipsnis.** Gerbti piliečių asmenybę, saugoti jų teises ir laisves – visų valstybinių organų, visuomeninių organizacijų ir pareigūnų pareiga.

Lietuvos TSR piliečiai turi teisę į teisminį gynimą nuo pasikėsinimų į asmens garbę ir orumą, gyvybę ir sveikatą, į jo laisvę ir turtą.

**56 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai turi teisę apskųsti pareigūnų, valstybinių ir visuomeninių organų veiksmus. Skundai turi būti apsvarstyti įstatymo nustatyta tvarka ir terminais.

Pareigūnų veiksmai, padaryti pažeidžiant įstatymą, viršijant įgaliojimus, varžantys piliečių teises, gali būti apskųsti teismui įstatymo nustatyta tvarka.

Lietuvos TSR piliečiai turi teisę, kad jiems būtų atlyginta žala, kurią neteisėtais veiksmais yra padariusios valstybinės arba visuomeninės organizacijos, taip pat pareigūnai, eidami savo tarnybines pareigas.

**57 straipsnis.** Teisių ir laisvių įgyvendinimas neatskiriamas nuo piliečio pareigų vykdymo.

Lietuvos TSR pilietis turi laikytis TSRS Konstitucijos, Lietuvos TSR Konstitucijos ir tarybinių įstatymų, gerbti socialistinio bendrojo gyvenimo taisykles, garbingai pateisinti kilnų tarybinio piliečio vardą.

**58 straipsnis.** Kiekvieno darbingo Lietuvos 1SR piliečio pareiga ir garbės reikalas – sąžiningai dirbti jo pasirinktoje visuomenei naudingos veiklos srityje, laikytis darbo drausmės. Vengimas visuomenei naudingo darbo nesuderinamas su socialistinės visuomenės principais.

**59 straipsnis.** Lietuvos TSR pilietis privalo saugoti ir stiprinti socialistinę nuosavybę. Lietuvos TSR piliečio pareiga – kovoti su valstybinio ir visuomeninio turto grobimais bei švaistymu, tausoti liaudies turtą.

Asmenys, kurie kėsinasi į socialistinę nuosavybę, baudžiami pagal įstatymą.

**60 straipsnis.** Lietuvos TSR pilietis privalo saugoti Tarybų valstybės interesus, prisidėti prie jos galios ir autoriteto stiprinimo.

Socialistinės Tėvynės gynimas yra šventa kiekvieno Lietuvos TSR piliečio pareiga.

Tėvynės išdavimas – sunkiausias nusikaltimas liaudžiai. GI straipsnis. Karinė tarnyba TSRS Ginkluotųjų Pajėgų gretose – garbinga Lietuvos TSR piliečio pareiga.

**61 straipsnis.** Kiekvieno Lietuvos TSR piliečio pareiga – gerbti kitų piliečių nacionalinį orumą, stiprinti tarybinės daugianacionalinės valstybės nacijų ir tautybių draugystę.

**62 straipsnis.** Lietuvos TSR pilietis privalo gerbti kitų asmenų teises ir teisėtus interesus, nesitaikstyti su antivisuomeniškais poelgiais, visokeriopai padėti saugoti viešąją tvarką.

**63 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai privalo rūpintis vaikų auklėjimu, ruošti juos visuomenei naudingam darbui, auginti garbingais socialistinės visuomenės nariais. Vaikai privalo rūpintis tėvais ir teikti jiems paramą.

**64 straipsnis.** Lietuvos TSR piliečiai privalo saugoti gamtą, tausoti jos turtus.

**65 straipsnis.** Rūpinimasis istorijos paminklų ir kitų kultūros vertybių išsaugojimu – Lietuvos TSR piliečių pareiga ir prievolė.

**66 straipsnis.** Internacionalinė Lietuvos TSR piliečio pareiga – padėti vystyti draugystę ir bendradarbiavimą su kitų šalių tautomis, palaikyti ir stiprinti visuotinę taiką.

## III. LIETUVOS TSR NACIONALINĖ-VALSTYBINĖ SANDARA IR ADMINISTRACINIS-TERITORINIS SUSKIRSTYMAS

*7 skirsnis*

### LIETUVOS TSR – SĄJUNGINĖ RESPUBLIKA TSR SĄJUNGOS SUDĖTYJE

**68 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika – suvereni tarybinė socialistinė valstybė. Siekdama sėkmingai kurti komunistinę visuomenę, stiprinti šalies ekonominę ir politinę vienybę, užtikrinti jos saugumą bei gynybą, Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika jos liaudies laisvo apsisprendimo, savanoriškumo ir lygiateisiškumo pagrindu drauge su Tarybų Socialistinėmis Respublikomis:

Rusijos Tarybų Federatyvine Socialistine Respublika,
Ukrainos Tarybų Socialistine Respublika,
Baltarusijos Tarybų Socialistine Respublika,
Uzbekijos Tarybų Socialistine Respublika,
Kazachijos Tarybų Socialistine Respublika,
Gruzijos Tarybų Socialistine Respublika,
Azerbaidžano Tarybų Socialistine Respublika,
Moldavijos Tarybų Socialistine Respublika,
Latvijos Tarybų Socialistine Respublika,
Kirgizijos Tarybų Socialistine Respublika,
Tadžikijos Tarybų Socialistine Respublika,

Armėnijos Tarybų Socialistine Respublika,
Turkmėnijos Tarybų Socialistine Respublika,
Estijos Tarybų Socialistine Respublika

susijungė į Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungą – vieningą sąjunginę daugianacionalinę valstybę.

Ryšium su tuo Lietuvos TSR užtikrina TSR Sąjungai jos aukščiausiųjų valstybinės valdžios ir valdymo organų asmenyje teises, nustatytas TSRS Konstitucijos 73 straipsniu.

Išskyrus tai, kas nurodyta TSRS Konstitucijos 73 straipsnyje, Lietuvos TSR savo teritorijoje valstybinę valdžią vykdo savarankiškai.

**69 straipsnis.** Lietuvos TSR pasilieka teisę laisvai išstoti iš TSR Sąjungos.

**70 straipsnis.** TSRS įstatymai privalomi Lietuvos TSR teritorijoje.

**71 straipsnis.** Lietuvos TSR teritorija negali būti pakeista be jos sutikimo. Sienos tarp Lietuvos TSR ir kitų sąjunginių respublikų gali būti keičiamos atitinkamų respublikų savitarpio susitarimu, kurį turi tvirtinti TSR Sąjunga.

**72 straipsnis.** Lietuvos TSR suverenias teises sutinkamai su TSRS Konstitucija saugo TSR Sąjunga.

**73 straipsnis.** Lietuvos TSR nustato savo administracinį-teritorinį suskirstymą ir sprendžia kitokius administracinės-teritorinės struktūros klausimus.

**74 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje yra:

rajonai: Akmenės, Alytaus, Anykščių, Biržų, Ignalinos, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kapsuko, Kauno, Kėdainių, Kelmės, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Lazdijų, Mažeikių, Molėtų, Pakruojo, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Prienų, Radviliškio, Raseinių, Rokiškio, Skuodo, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių, Šilalės, Šilutės, Širvintų, Švenčionių, Tauragės, Telšių, Trakų, Ukmergės, Utenos, Varėnos, Vilkaviškio, Vilniaus, Zarasų;

respublikos pavaldumo miestai: Vilnius, Alytus, Birštonas, Druskininkai, Kapsukas, Kaunas, Klaipėda, Neringa, Palanga, Panevėžys, Šiauliai.

**75 straipsnis.** Lietuvos TSR dalyvauja sprendžiant klausimus, priskirtus TSR Sąjungos kompetencijai, TSRS Aukščiausiojoje Taryboje, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiume, TSRS vyriausybėje ir kituose TSR Sąjungos organuose.

Lietuvos TSR užtikrina kompleksinį ekonominį ir socialinį vystymąsi savo teritorijoje, padeda vykdyti TSR Sąjungos įgaliojimus šioje teritorijoje, įgyvendina TSRS aukščiausiųjų valstybinės valdžios ir valdymo organų sprendimus.

Jos kompetencijai priklausančiais klausimais Lietuvos TSR koordinuoja ir kontroliuoja sąjunginio pavaldumo įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklą.

**76 straipsnis.** Lietuvos TSR turi teisę užmegzti santykius su užsienio valstybėmis, sudaryti su jomis sutartis ir keistis diplomatiniais bei konsuliniais atstovais, dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje.

**77 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos kompetencijai jos aukščiausiųjų valstybinės valdžios ir valdymo organų asmenyje priklauso:

1) Lietuvos TSR Konstitucijos priėmimas ir pakeitimų joje darymas;

2) Lietuvos TSR Konstitucijos laikymosi kontrolė;

3) Lietuvos TSR įstatymų leidyba;

4) valstybinės tvarkos, piliečių teisių ir laisvių saugojimas;

5) respublikinių ir vietinių valstybinės valdžios ir valdymo organų steigimo ir veiklos tvarkos nustatymas;

6) vieningos socialinės-ekonominės politikos vykdymas, vadovavimas respublikos ekonomikai; mokslo ir technikos pažangos ir gamtos išteklių racionalaus naudojimo bei apsaugos priemonių įgyvendinimo užtikrinimas;

7) Lietuvos TSR valstybinių ekonominio ir socialinio vystymo planų sudarymas ir tvirtinimas, jų vykdymo ataskaitų tvirtinimas;

8) Lietuvos TSR valstybinio biudžeto sudarymas ir tvirtinimas, jo įvykdymo apyskaitos tvirtinimas; vadovavimas rajonų ir respublikos pavaldumo miestų vietinių biudžetų įgyvendinimui;

9) pajamų, skiriamų Lietuvos TSR valstybiniam biudžetui sudaryti, nustatymas sutinkamai su TSRS įstatymais;

10) vadovavimas sąjunginėms-respublikinėms ir respublikinėms liaudies ūkio šakoms, respublikos pavaldumo susivienijimams ir įmonėms;

11) žemės, jos gelmių, miškų ir vandenų naudojimo tvarkos nustatymas; aplinkos apsauga;

12) vadovavimas butų ir komunaliniam ūkiui, prekybai ir viešėjam maitinimui, buitiniam gyventojų aptarnavimui, gyvenamųjų namų statybai ir miestų bei kitų gyvenamųjų vietovių tvarkymui, kelių darbams, transportui ir ryšiams;

13) vadovavimas liaudies švietimui, Lietuvos TSR kultūros ir mokslo organizacijoms bei įstaigoms, sveikatos apsaugai, kūno kultūrai ir sportui, socialiniam aprūpinimui; istorijos ir kultūros paminklų apsauga;

14) Lietuvos TSR teismų nuteistų piliečių amnestavimas ir malonės jiems teikimas;

15) atstovavimas respublikai tarptautiniuose santykiuose;

16) kitų respublikinės reikšmės klausimų sprendimas.

## IV. LIETUVOS TSR LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBOS IR JŲ RINKIMO TVARKA

*8 skirsnis*

### LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBŲ SISTEMA IR JŲ VEIKLOS PRINCIPAI

**78 straipsnis.** Liaudies deputatų tarybos – Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba, rajonų, miestų, miestų rajonų, gyvenviečių ir apylinkių Liaudies deputatų tarybos – sudaro vieningą valstybines valdžios organų sistemą.

**79 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos įgaliojimų laikas– penkeri metai.

Vietinių Liaudies deputatų tarybų įgaliojimų laikas – dveji su puse metų.

Liaudies deputatų tarybų rinkimai skiriami ne vėliau kaip prieš du mėnesius iki pasibaigiant atitinkamų Tarybų įgaliojimų laikui.

**80 straipsnis.** Svarbiausi klausimai, kurie priskirti atitinkamų Liaudies deputatų tarybų kompetencijai, svarstomi ir sprendžiami jų sesijose.

Liaudies deputatų tarybos renka nuolatines komisijas, sudaro vykdomuosius ir tvarkomuosius, taip pat kitus joms atskaitingus organus.

**81 straipsnis.** Liaudies deputatų tarybos sudaro liaudies kontrolės organus. Liaudies kontrolė derina valstybinę kontrolę su darbo žmonių visuomenine kontrole įmonėse, kolūkiuose, įstaigose ir organizacijose.

Liaudies kontrolės organai kontroliuoja, kaip vykdomi valstybiniai planai ir užduotys; kovoja su valstybinės drausmės pažeidimais, vietininkiškumo, žinybiškos pažiūros į darbą pasireiškimais, neūkiškumu ir švaistymu, vilkinimu ir biurokratizmu; padeda tobulinti valstybės aparato darbą.

**82 straipsnis.** Liaudies deputatų tarybos betarpiškai ir per savo sudaromus organus vadovauja visoms valstybinio, ūkinio ir socialinio-kultūrinio darbo šakoms, priima sprendimus, užtikrina jų vykdymą, kontroliuoja, kaip įgyvendinami sprendimai.

**83 straipsnis.** Liaudies deputatų tarybų veikla grindžiama kolektyviniu, laisvu, dalykišku klausimų svarstymu ir sprendimu, viešumu, reguliaria vykdomųjų ir tvarkomųjų organų, kitų Tarybų sudaromų organų atskaitomybe Taryboms ir gyventojams, plačiu piliečių įtraukimu į dalyvavimą šių organų darbe.

Liaudies deputatų tarybos ir jų sudaromi organai sistemingai informuoja gyventojus apie savo darbą ir priimtus sprendimus.

*9 skirsnis*

### RINKIMŲ SISTEMA

**84 straipsnis.** Deputatai į visas Liaudies deputatų tarybas renkami remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

**85 straipsnis.** Deputatų rinkimai yra visuotiniai: visi Lietuvos TSR piliečiai, sukakę 18 metų, turi teisę rinkti ir būti išrinkti, išskyrus asmenis, įstatymo nustatyta tvarka pripažintus bepročiais.

**86 straipsnis.** Deputatų rinkimai yra lygūs: kiekvienas rinkėjas turi vieną balsą; visi rinkėjai dalyvauja rinkimuose lygiais pagrindais.

**87 straipsnis.** Deputatų rinkimai yra tiesioginiai: visų Liaudies deputatų tarybų deputatus piliečiai renka betarpiškai.

**88 straipsnis.** Balsavimas renkant deputatus yra slaptas: rinkėjų reiškiamos valios kontroliuoti neleidžiama.

**89 straipsnis.** Teisę kelti kandidatus į deputatus turi Tarybų Sąjungos Komunistų partijos, profesinių sąjungų, Visasąjunginės Lenino Komunistinės Jaunimo Sąjungos organizacijos, kooperatinės ir kitos visuomeninės organizacijos, darbo kolektyvai, taip pat karių susirinkimai pagal karines dalis.

Lietuvos TSR piliečiams ir visuomeninėms organizacijoms garantuojamas laisvas ir visapusiškas kandidatų į deputatus politinių, dalykinių ir asmeninių savybių svarstymas, taip pat teisė agituoti susirinkimuose, spaudoje, per televiziją, radiją.

Išlaidas, susijusias su rinkimais į Liaudies deputatų tarybas, apmoka valstybė.

**90 straipsnis.** Į Liaudies deputatų tarybas deputatai renkami pagal rinkimines apygardas.

Lietuvos TSR pilietis paprastai negali būti išrinktas daugiau kaip į dvi Liaudies deputatų tarybas.

Tarybų rinkimus organizuoja rinkiminės komisijos, kurios sudaromos iš visuomeninių organizacijų, darbo kolektyvų ir karių susirinkimų pagal karines dalis atstovų.

Atstovavimo normas ir rinkimų į Liaudies deputatų tarybas tvarką nustato TSRS ir Lietuvos TSR įstatymai.

**91 straipsnis.** Rinkėjai duoda priesakus savo deputatams.

Atitinkamos Liaudies deputatų tarybos svarsto rinkėjų priesakus, atsižvelgia į juos, rengdamos ekonominio ir socialinio vystymo planus ir sudarydamos biudžetą, organizuoja priesakų įgyvendinimą ir informuoja piliečius apie jų vykdymą.

*10 skirsnis*

## LIAUDIES DEPUTATAS

**92 straipsnis.** Deputatai yra įgalioti liaudies atstovai Liaudies deputatų tarybose.

Dalyvaudami Tarybų veikloje, deputatai sprendžia valstybinio, ūkinio ir socialinio-kultūrinio darbo klausimus, organizuoja Tarybų sprendimų įgyvendinimą, kontroliuoja valstybinių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų darbą.

Savo veikloje deputatas vadovaujasi visos valstybės interesais, atsižvelgia į rinkiminės apygardos gyventojų poreikius, siekia, kad būtų įgyvendinti rinkėjų priesakai.

**93 straipsnis.** Deputatas vykdo savo įgaliojimus, nenutraukdamas gamybinės arba tarnybinės veiklos.

Tarybų sesijų laikui, taip pat deputato įgaliojimams įgyvendinti kitais įstatymo numatytais atvejais deputatas atleidžiamas nuo gamybinių arba tarnybinių pareigų, paliekant nuolatinėje darbovietėje vidutinį uždarbį.

**94 straipsnis.** Deputatas turi teisę pateikti paklausimą atitinkamiems valstybiniams organams ir pareigūnams, kurie privalo atsakyti į paklausimą Tarybos sesijoje.

Deputatas turi teisę deputatų veiklos klausimais kreiptis į visus valstybinius ir visuomeninius organus, įmones, įstaigas, organizacijas ir dalyvauti svarstant jo iškeltus klausimus. Atitinkamų

valstybinių ir visuomeninių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovai privalo neatidėliodami priimti deputatą ir apsvarstyti jo pasiūlymus nustatytais terminais.

**95 straipsnis.** Deputatui užtikrinamos sąlygos netrukdomai ir efektyviai įgyvendinti jo teises bei pareigas.

Deputatų neliečiamybę, taip pat kitas deputatų veiklos garantijas nustato Deputatų statuso įstatymas ir kiti TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymų aktai.

**96 straipsnis.** Deputatas privalo už savo darbą ir Tarybos darbą atsiskaityti rinkėjams, taip pat kolektyvams ir visuomeninėms organizacijoms, iškėlusioms jį kandidatu į deputatus.

Deputatas, nepateisinęs rinkėjų pasitikėjimo, gali būti bet kuriuo metu atšauktas daugumos rinkėjų sprendimu įstatymo nustatyta tvarka.

## V. AUKŠČIAUSIEJI LIETUVOS TSR VALSTYBINĖS VALDŽIOS IR VALDYMO ORGANAI

*11 skirsnis*

### LIETUVOS TSR AUKŠČIAUSIOJI TARYBA

**97 straipsnis.** Aukščiausiasis Lietuvos TSR valstybinės valdžios organas yra Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba.

Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba turi teisę spręsti visus klausimus, TSRS Konstitucijos ir šios Konstitucijos priskirtus Lietuvos TSR kompetencijai.

Lietuvos TSR Konstituciją priima, pakeitimus joje daro; Lietuvos TSR valstybinius ekonominio ir socialinio vystymo planus, Lietuvos TSR valstybinį biudžetą ir jų vykdymo ataskaitas tvirtina; jai atskaitingus organus steigia išimtinai Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba.

Respublikos įstatymus priima Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba, arba jie priimami liaudies balsavimu (referendumu), kuris rengiamas Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sprendimu.

**98 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba susideda iš 350 deputatų, renkamų pagal rinkimines apygardas, turinčias vienodą gyventojų skaičių.

Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba savo išrinktos Mandatų komisijos teikimu priima sprendimą pripažinti deputatų įgaliojimus, o jeigu pažeidžiami rinkimų įstatymai,– pripažinti atskirų deputatų rinkimus negaliojančiais.

**99 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba renka Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Pirmininką ir keturis jo pavaduotojus.

Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas vadovauja Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos posėdžiams ir žiūri jos vidaus tvarkos.

**100 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesijas šaukia Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas du kartus per metus.

Neeilines sesijas šaukia Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas savo iniciatyva arba pasiūlius ne mažiau kaip vienam trečdaliui Aukščiausiosios Tarybos deputatų.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesija susideda iš Aukščiausiosios Tarybos posėdžių, taip pat Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių arba kitokių komisijų posėdžių, rengiamų laikotarpiu tarp Aukščiausiosios Tarybos posėdžių. Sesija pradedama ir baigiama Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose.

**101 straipsnis.** Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Lietuvos TSR Aukščiausiojoje Taryboje priklauso Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui, Ministrų Tarybai, Aukščiausiosios Tarybos nuolatinėms ir kitokioms komisijoms, Aukščiausiosios Tarybos deputatams, Lietuvos TSR aukščiausiajam teismui, Lietuvos TSR prokurorui.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę taip pat turi visuomeninės organizacijos jų respublikinių organų asmenyje.

**102 straipsnis.** Įstatymų projektai ir kiti klausimai, pateikti svarstyti Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai, svarstomi jos posėdžiuose. Prireikus įstatymo projektas arba atitinkamas klausimas gali būti perduotas preliminariai arba papildomai svarstyti vienai arba kelioms komisijoms.

Lietuvos TSR įstatymai, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimai arba kitokie aktai laikomi priimti, jeigu už juos balsavo dauguma bendro respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatų skaičiaus.

Lietuvos TSR įstatymų projektai ir kiti svarbūs respublikos valstybinio gyvenimo klausimai Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos arba respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sprendiniu gali būti pateikti liaudies svarstymui.

**103 straipsnis.** Lietuvos TSR įstatymai, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimai arba kitokie aktai, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininko ir Sekretoriaus pasirašyti, skelbiami lietuvių ir rusų kalbomis.

**104 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas turi teisę pateikti paklausimą Lietuvos TSR Ministrų Tarybai, ministrams ir kitų Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sudaromų organų vadovams, taip pat Lietuvos TSR teritorijoje esančių sąjunginio pavaldumo įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams Lietuvos TSR kompetencijai priskirtais klausimais. Lietuvos TSR Ministrų Taryba arba pareigūnas, kuriam pateiktas paklausimas, privalo žodžiu ar raštu duoti atsakymą toje pačioje Aukščiausiosios Tarybos sesijoje.

**105 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, jam negali būti taikomos administracinės nuobaudos priemonės teismine tvarka be Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sutikimo, o laikotarpiu tarp jos sesijų– be Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sutikimo.

**106 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba renka Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą – nuolat veikiantį Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos organą, atskaitingą jai už visą savo veiklą ir vykdantį šios Konstitucijos numatytose ribose Lietuvos TSR aukščiausiojo valstybinės valdžios organo funkcijas laikotarpiu tarp respublikos Aukščiausiosios Tarybos sesijų.

**107 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas renkamas iš respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatų šios sudėties: Prezidiumo Pirmininkas, du Pirmininko pavaduotojai, Prezidiumo Sekretorius ir trylika Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo narių.

**108 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas:

1) skiria Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir vietinių Liaudies deputatų tarybų rinkimus;

2) šaukia Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesijas;

3) koordinuoja Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių komisijų veiklą;

4) kontroliuoja, kaip laikomasi Lietuvos TSR Konstitucijos;

5) aiškina Lietuvos TSR įstatymus;

6) skiria rajonų (miestų) liaudies teismų rinkinius;

7) vadovauja vietinių Liaudies deputatų tarybų veiklai;

8) nustato Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo klausimų sprendimo tvarką; sudaro miestus ir miestų rajonus; keičia miestų, miestų rajonų, gyvenviečių, apylinkių ir kilų gyvenamųjų vietovių pavadinimus; nustato ir keičia rajonų, miestų, miestų rajonų, gyvenviečių ir apylinkių ribas; sprendžia kitokius administracinės-teritorinės struktūros klausimus;

9) panaikina Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimus ir potvarkius, taip pat rajonų ir respublikos pavaldumo miestų Liaudies deputatų tarybų sprendimus, jeigu jie neatitinka įstatymo;

10) steigia ir suteikia Lietuvos TSR garbės vardus; apdovanoja Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo garbės raštu;

11) suteikia Lietuvos TSR pilietybę, sprendžia prieglobsčio suteikimo klausimą;

12) teikia malonę piliečiams, kuriuos yra nuteisę Lietuvos TSR teismai;

13) ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos TSR tarptautines sutartis;

14) skiria ir atšaukia Lietuvos TSR diplomatinius atstovus užsienio valstybėse ir prie tarptautinių organizacijų;

15) priima prie jo akredituotų užsienio valstybių diplomatinių atstovų skiriamuosius ir atšaukiamuosius raštus;

16) vykdo kitus Lietuvos TSR Konstitucijos ir įstatymų numatytus įgaliojimus.

**109 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas laikotarpiu tarp Aukščiausiosios Tarybos sesijų, vėliau pateikdamas Aukščiausiajai Tarybai tvirtinti eilinėje sesijoje:

1) prireikus daro pakeitimus Lietuvos TSR galiojančiuose įstatymų aktuose;

2) sudaro naujus rajonus, keičia rajonų pavadinimus, panaikina rajonus; nustato ir panaikina miestams respublikos pavaldumą; keičia respublikos pavaldumo miestų pavadinimus;

3) Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pasiūlymu steigia ir panaikina Lietuvos TSR ministerijas ir valstybinius komitetus;

4) Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininko teikimu atleidžia iš pareigų ir skiria atskirus asmenis, įeinančius į Lietuvos TSR Ministrų Tarybos sudėtį.

**110 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas leidžia įsakus ir priima nutarimus.

**111 straipsnis.** Pasibaigus Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos įgaliojimams, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas išlaiko savo įgaliojimus iki naujai išrinkta Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba sudarys naują Prezidiumą.

Naujai išrinktą Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą sušaukia ankstesnės sudėties Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas ne vėliau kaip per du mėnesius po rinkimų.

**112 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba renka iš deputatų nuolatines komisijas preliminariai nagrinėti ir rengti klausimams, priskirtiems Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos kompetencijai, taip pat padėti įgyvendinti Lietuvos TSR įstatymus, kitokius Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir jos Prezidiumo sprendimus, kontroliuoti valstybinių organų ir organizacijų veiklą.

Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba, pripažinusi, kad reikalinga, sudaro tardymo, revizijos ir kitokias komisijas bet kuriuo klausimu.

Visi valstybiniai ir visuomeniniai organai, organizacijos ir pareigūnai privalo vykdyti Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos komisijų reikalavimus, pateikti joms reikiamą medžiagą ir dokumentus.

Komisijų rekomendacijas būtinai privalo apsvarstyti valstybiniai ir visuomeniniai organai, įstaigos ir organizacijos. Apie svarstymo rezultatus arba priemones, kurių imtasi, turi būti per nustatytą laiką pranešta komisijoms.

**113 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba kontroliuoja visų jai atskaitingų valstybinių organų veiklą.

Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba sudaro Lietuvos TSR liaudies kontrolės komitetą, vadovaujantį respublikos liaudies kontrolės organų sistemai.

**114 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir jos organų veiklos tvarką nustato Aukščiausiosios Tarybos reglamentas ir kiti įstatymai, priimami remiantis šia Konstitucija.

*12*
*13*
*skirsnis*

## LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBA

**115 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba – respublikos vyriausybė– yra aukščiausias vykdomasis ir tvarkomasis Lietuvos TSR valstybinės valdžios organas.

**116 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba sudaro šios sudėties Lietuvos TSR Ministrų Tarybą: Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininkas, Pirmininko pirmasis pavaduotojas ir pavaduotojai, Lietuvos TSR ministrai, Lietuvos TSR valstybinių komitetų pirmininkai.

Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininko teikimu Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba gali įtraukti į Lietuvos TSR vyriausybės sudėtį kitų Lietuvos TSR organų ir organizacijų vadovus.

Lietuvos TSR Ministrų Taryba grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktai Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai jos pirmojoje sesijoje.

**117 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba atsakinga Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai ir jai atskaitinga, o laikotarpiu tarp Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesijų – Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui, kuriam yra atskaitinga.

Lietuvos TSR Ministrų Taryba reguliariai atsiskaito už savo darbą Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai.

**118 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba turi teisę spręsti visus valstybės valdymo klausimus, priklausančius Lietuvos TSR kompetencijai, jeigu jie pagal Lietuvos TSR Konstituciją nepriskirti Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo kompetencijai.

Savo įgaliojimų ribose Lietuvos TSR Ministrų Taryba:

1) užtikrina respublikoje vadovavimą liaudies ūkiui ir socialiniam-kultūriniam darbui; rengia ir įgyvendina priemones liaudies gerovei ir kultūrai kelti, mokslui ir technikai vystyti, gamtos ištekliams racionaliai naudoti ir saugoti, padeda įgyvendinti priemones pinigų ir kredito sistemai stiprinti, valstybiniam draudimui ir vieningai apskaitos bei statistikos sistemai organizuoti, dalyvauja vykdant vieningą kainų, darbo apmokėjimo, socialinio aprūpinimo politiką; organizuoja pramonės, statybos, žemės ūkio įmonių ir susivienijimų, transporto ir ryšių įmonių, taip pat kitokių respublikos pavaldumo organizacijų ir įstaigų valdymą;

2) sudaro ir teikia Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai einamuosius bei perspektyvinius Lietuvos TSR valstybinius ekonominio ir socialinio vystymo planus, Lietuvos TSR valstybinį biudžetą; imasi priemonių valstybiniams planams ir biudžetui įgyvendinti, kompleksiniam rajonų ir miestų vystymui užtikrinti, koordinuoja ir kontroliuoja Lietuvos TSR kompetencijai priklausančiais klausimais sąjunginio pavaldumo įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklą; teikia Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai planų ir biudžeto įvykdymo ataskaitas;

3) vadovauja rajonų ir respublikos pavaldumo miestų Liaudies deputatų tarybų vykdomųjų komitetų veiklai;

4) įgyvendina priemones valstybės interesams ginti, socialistinei nuosavybei ir viešajai tvarkai apsaugoti, piliečių teisėms ir laisvėms užtikrinti bei ginti;

5) TSRS Konstitucijos nustatytose ribose imasi priemonių valstybės saugumui ir šalies gynybinei galiai užtikrinti;

6) vykdo vadovavimą Lietuvos TSR santykių su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis srityje, laikydamasi TSR Sąjungos nustatytų sąjunginių respublikų savitarpio santykių su užsienio valstybėmis tvarkos;

7) prireikus steigia komitetus, vyriausiąsias valdybas ir kitas žinybas prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos ūkiniams, socialiniams-kultūriniams reikalams.

**119 straipsnis.** Klausimams, susijusiems su vadovavimu liaudies ūkiui, ir kitiems valstybės valdymo klausimams spręsti kaip nuolatinis Lietuvos TSR Ministrų Tarybos organas veikia Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Prezidiumas šios sudėties: Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininkas, Pirmininko pirmasis pavaduotojas ir pavaduotojai, taip pat kiti vyriausybės nariai sutinkamai su Įstatymu dėl Lietuvos TSR Ministrų Tarybos.

**120 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba, remdamasi TSRS ir Lietuvos TSR įstatymų aktais, TSRS Ministrų Tarybos nutarimais bei potvarkiais ir juos vykdydama, priima nutarimus bei leidžia potvarkius, organizuoja ir tikrina jų vykdymą.

Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimai ir potvarkiai turi būti vykdomi visoje Lietuvos TSR teritorijoje.

**121 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba savo kompetencijos ribose turi teisę panaikinti Lietuvos TSR ministerijų ir valstybinių komitetų, kitų jai pavaldžių organų aktus, rajonų ir respublikos pavaldumo miestų Liaudies deputatų tarybų vykdomųjų komitetų sprendimus ir potvarkius.

**122 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba vienija Lietuvos TSR sąjunginių-respublikinių ir respublikinių ministerijų ir valstybinių komitetų, kitų jai pavaldžių organų darbą ir duoda jam kryptį.

Lietuvos TSR sąjunginės-respublikinės ministerijos ir valstybiniai komitetai vadovauja jiems pavestoms Lietuvos TSR valdymo šakoms arba tvarko tarpšakinio valdymo reikalus, būdami pavaldūs tiek Lietuvos TSR Ministrų Tarybai, tiek ir atitinkamai TSRS sąjunginei-respublikinei ministerijai arba valstybiniam komitetui.

Respublikinės ministerijos ir valstybiniai komitetai vadovauja jiems pavestoms valdymo šakoms arba tvarko tarpšakinio valdymo reikalus, būdami pavaldūs Lietuvos TSR Ministrų Tarybai.

Respublikos ministerijos ir valstybiniai komitetai yra atsakingi už jiems pavestų valdymo sferų būklę ir vystymą; savo kompetencijos ribose priima aktus, remdamiesi TSRS ir Lietuvos TSR įstatymais bei kitokiais TSRS Aukščiausiosios Tarybos ir jos Prezidiumo, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir jos Prezidiumo sprendimais, TSRS Ministrų Tarybos ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimais bei potvarkiais, atitinkamų TSRS ministerijų ir valstybinių komitetų aktais ir juos vykdydami, organizuoja ir tikrina jų įgyvendinimą.

**123 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Tarybos ir jos Prezidiumo kompetenciją, jų veiklos tvarką, Lietuvos TSR Ministrų Tarybos santykius su kitais valstybiniais organais, taip pat Lietuvos TSR sąjunginių-respublikinių, respublikinių ministerijų ir valstybinių komitetų sąrašą nustato, remiantis šia Konstitucija, įstatymas dėl Lietuvos TSR Ministrų Tarybos.

## VI. LIETUVOS TSR VIETINIAI VALSTYBINĖS VALDŽIOS IR VALDYMO ORGANAI

*13 skirsnis*

### VIETINĖS LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBOS

**124 straipsnis.** Rajonų, miestų, miestų rajonų, gyvenviečių, apylinkių valstybinės valdžios organai yra atitinkamos Liaudies deputatų tarybos.

**125 straipsnis.** Vielinės Liaudies deputatų tarybos sprendžia visus vietinės reikšmės klausimus, vadovaudamosi visos valstybės interesais ir Tarybos teritorijoje gyvenančių piliečių interesais, įgyvendina aukštesniųjų valstybinių organų sprendimus, vadovauja žemesniųjų Liaudies deputatų tarybų veiklai, dalyvauja svarstant respublikinės ir sąjunginės reikšmės klausimus, teikia dėl jų savo pasiūlymus.

Vietinės Liaudies deputatų tarybos savo teritorijoje vadovauja valstybiniam, ūkiniam ir socialiniam-kultūriniam darbui; tvirtina ekonominio ir socialinio vystymo planus, vietinį biudžetą ir jų įvykdymo ataskaitas; vadovauja joms pavaldiems valstybiniams organams, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms; užtikrina įstatymų laikymąsi, valstybinės ir viešosios tvarkos, piliečių teisių apsaugą; padeda stiprinti šalies gynybinę galią.

**126 straipsnis.** Įgaliojimų ribose vietinės Liaudies deputatų tarybos užtikrina kompleksinį ekonominį ir socialinį vystymąsi savo teritorijoje; kontroliuoja, kaip šioje teritorijoje esančios aukštesnio pavaldumo įmonės, įstaigos ir organizacijos laikosi įstatymų; koordinuoja ir kontroliuoja jų veiklą žemės naudojimo, gamtos apsaugos, statybos, darbo išteklių naudojimo, liaudies vartojamų prekių gamybos, socialinio-kultūrinio, buitinio ir kitokio gyventojų aptarnavimo srityje.

**127 straipsnis.** Vietinės Liaudies deputatų tarybos priima sprendimus TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymų joms suteiktų įgaliojimų ribose. Vietinių Tarybų sprendimus privalo vykdyti visos Tarybos teritorijoje esančios įmonės, įstaigos ir organizacijos, taip pat pareigūnai ir piliečiai.

**128 straipsnis.** Lietuvos TSR vietinių Liaudies deputatų tarybų sesijas šaukia jų vykdomieji komitetai ne rečiau kaip keturis kartus per metus.

Vietinės Liaudies deputatų tarybos turi teisę svarstyti ir spręsti sesijose bet kuriuos klausimus, TSRS ir Lietuvos TSR įstatymų priskirtus jų kompetencijai. Tik sesijose svarstomų ir sprendžiamų klausimų sąrašą nustato įstatymai dėl vietinių Liaudies deputatų tarybų.

**129 straipsnis.** Vietinės Liaudies deputatų tarybos išrenka iš deputatų nuolatines komisijas preliminariai nagrinėti bei rengti klausimams, priskirtiems vietinių Tarybų kompetencijai, taip pat padėti įgyvendinti Tarybų sprendimus, kontroliuoti valstybinių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklai.

Vietinių Tarybų nuolatinių komisijų rekomendacijas privalo apsvarstyti atitinkami valstybiniai ir visuomeniniai organai, įmonės, įstaigos ir organizacijos. Apie svarstymo rezultatus arba apie priemones, kurių imtasi, turi būti pranešta komisijoms nustatytu terminu.

**130 straipsnis.** Aukštesniosios vietinės Liaudies deputatų tarybos turi teisę panaikinti žemesniųjų Tarybų ir jų vykdomųjų komitetų aktus, jeigu tie aktai neatitinka įstatymo.

**131 straipsnis.** Vietinės Liaudies deputatų tarybos veikia, glaudžiai bendradarbiaudamos su visuomeninėmis organizacijomis ir darbo kolektyvais, pateikia svarbiausius klausimus piliečiams svarstyti, įtraukia juos į nuolatinių komisijų, vykdomųjų komitetų ir kitų Taryboms atskaitingų organų darbą, duoda kryptį vietinių savanoriškųjų draugijų veiklai ir ugdo gyventojų visuomeninį savaveiksmiškumą.

*14 skirsnis*

## VIETINIŲ LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBŲ VYKDOMIEJI KOMITETAI

**132 straipsnis.** Vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai yra jų renkami iš deputatų šios sudėties vykdomieji komitetai: vykdomojo komiteto pirmininkas, pirmininko pavaduotojai, sekretorius ir nariai.

Vykdomieji komitetai ne rečiau kaip vieną kartą per metus atsiskaito juos išrinkusioms Taryboms, taip pat darbo kolektyvų susirinkimuose ir pagal piliečių gyvenamąją vietą.

**133 straipsnis.** Vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji komitetai betarpiškai atskaitingi tiek juos išrinkusiai Tarybai, tiek ir aukštesniajam vykdomajam bei tvarkomajam organui.

**134 straipsnis.** Vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji komitetai vadovauja atitinkamos Tarybos teritorijoje valstybiniam ūkiniam ir socialiniam-kultūriniam darbui, remdamiesi juos išrinkusių Tarybų ir aukštesniųjų valstybinės valdžios bei valdymo organų sprendimais.

Vykdomieji komitetai šaukia Tarybų sesijas; koordinuoja Tarybų nuolatinių komisijų darbą; padeda deputatams įgyvendinti savo įgaliojimus; organizuoja Tarybų ir aukštesniųjų valstybinių organų sprendimų, taip pat rinkėjų priesakų vykdymą; vadovauja pavaldiems valdymo organams.

**135 straipsnis.** Vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji komitetai savo kompetencijos ribose priima sprendinius ir leidžia potvarkius.

**136 straipsnis.** Aukštesniųjų Liaudies deputatų tarybų vykdomieji komitetai turi teisę panaikinti žemesniųjų Liaudies deputatų tarybų vykdomųjų komitetų sprendimus ir potvarkius.

**137 straipsnis.** Pasibaigus vietinių Liaudies deputatų tarybų įgaliojimams, vykdomieji komitetai išlaiko savo įgaliojimus iki naujo šaukimo Liaudies deputatų tarybos išrenka vykdomuosius komitetus.

**138 straipsnis.** Vykdomųjų komitetų skyrius ir valdybas sudaro rajonų, respublikos pavaldumo miestų, miestų rajonų Liaudies deputatų tarybos, ir jie savo veikloje yra pavaldūs tiek Taryboms ir jų vykdomiesiems komitetams, tiek ir atitinkamiems aukštesniesiems valstybinio valdymo organams.

Vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomųjų komitetų skyrių ir valdybų sąrašą ir jų sudarymo tvarką nustato TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymai.

## VII. LIETUVOS TSR VALSTYBINIS EKONOMINIO IR SOCIALINIO VYSTYMO PLANAS IR LIETUVOS TSR VALSTYBINIS BIUDŽETAS

*15 skirsnis*

### LIETUVOS TSR VALSTYBINIS EKONOMINIO IR SOCIALINIO VYSTYMO PLANAS

**139 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinis ekonominio ir socialinio vystymo planas yra vieningo TSRS valstybinio ekonominio ir socialinio vystymo plano sudedamoji dalis. Einamieji ir perspektyviniai Lietuvos TSR valstybiniai ekonominio ir socialinio vystymo planai turi užtikrinti kompleksinį ekonominį ir socialinį vystymą respublikos teritorijoje sutinkamai su pagrindiniais TSRS liaudies ūkio ekonominio ir socialinio vystymo uždaviniais bei kryptimis.

**140 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinis ekonominio ir socialinio vystymo planas nubrėžia uždavinius ekonomikos ir socialinės-kultūrinės veiklos srityje, nustato kompleksines Lietuvos TSR liaudies ūkio šakų vystymo programas, apima ministerijų, valstybinių komitetų ir kitų valstybinio valdymo organų planus, rajonų ir respublikos pavaldumo miestų ekonominio ir socialinio vystymo planus.

**141 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinį ekonominio ir socialinio vystymo planą sudaro Lietuvos TSR Ministrų Taryba, remdamasi TSRS valstybiniu ekonominio ir socialinio vystymo planu, taip pat Lietuvos TSR ministerijų, valstybinių komitetų ir kitų valstybės valdymo organų bei vietinių Liaudies deputatų tarybų planų projektų pagrindu.

Į Lietuvos TSR valstybinį ekonominio ir socialinio vystymo planą įtraukiami esančių Lietuvos TSR teritorijoje sąjunginio pavaldumo įmonių, įstaigų ir organizacijų planų pagrindiniai rodikliai.

**142 straipsnis.** Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba, remdamasi Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pranešimu, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Plano ir biudžeto komisijos bei kitų nuolatinių komisijų išvadomis, svarsto ir tvirtina Lietuvos TSR valstybinį ekonominio ir socialinio vystymo planą.

**143 straipsnis.** Lietuvos TSR Ministrų Taryba organizuoja Lietuvos TSR valstybinio ekonominio ir socialinio vystymo plano vykdymą ir imasi reikiamų priemonių planinei drausmei liaudies ūkyje stiprinti.

**144 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinių ekonominio ir socialinio vystymo planų vykdymo ataskaitas svarsto ir tvirtina Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba. Bendrieji planų vykdymo rodikliai skelbiami visų žiniai.

*16 skirsnis*

### LIETUVOS TSR VALSTYBINIS BIUDŽETAS

**145 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinis biudžetas yra vieningo TSRS valstybinio biudžeto sudedamoji dalis.

Lietuvos TSR valstybinis biudžetas jungia Lietuvos TSR respublikinį biudžetą ir rajonų bei respublikos pavaldumo miestų vietinius biudžetus.

Lietuvos TSR valstybinio biudžeto pajamas ir išlaidas tarp Lietuvos TSR respublikinio ir rajonų bei respublikos pavaldumo miestų vietinių biudžetų paskirsto Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos ir vietinių Liaudies deputatų tarybų Biudžetinių teisių įstatymas, taip pat kiti Lietuvos TSR įstatymų aktai.

**146 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinį biudžetą rengia Lietuvos TSR Ministrų Taryba, remdamasi TSRS ir Lietuvos TSR valstybiniais ekonominio ir socialinio vystymo planais, TSRS valstybiniu biudžetu, ir pateikia tvirtinti Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai.

**147 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybini biudžetą svarsto ir tvirtina Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba, remdamasi Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pranešimu ir Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Plano ir biudžeto bei kitų nuolatinių komisijų išvadomis.

**148 straipsnis.** Lietuvos TSR valstybinio biudžeto vykdymo apyskaitą tvirtina Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba. Bendrieji biudžeto vykdymo rodikliai skelbiami visų žiniai.

## VIII. TEISINGUMAS. ARB1TRAŽAS IR PROKURORINĖ PRIEŽIŪRA

*17 skirsnis*

### TEISMAS IR ARBITRAŽAS

**149 straipsnis.** Teisingumą Lietuvos TSR vykdo tik teismas. Lietuvos TSR teismai yra Lietuvos TSR aukščiausiasis teismas, rajonų (miestų) liaudies teismai.

Lietuvos TSR teismų organizavimo ir veiklos tvarką nustato TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymai.

**150 straipsnis.** Visi teismai Lietuvos TSR sudaromi remiantis teisėjų ir liaudies tarėjų renkamumu.

Rajonų (miestų) liaudies teismų liaudies teisėjus renka rajono (miesto) piliečiai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu penkeriems metams. Rajonų (miestų) liaudies teismų liaudies tarėjai renkami piliečių susirinkimuose pagal jų darbovietę arba gyvenamąją vietą atviru balsavimu dvejiems su puse metų.

Teisėjai ir liaudies tarėjai atsakingi rinkėjams arba juos išrinkusiems organams, atsiskaito jiems ir gali būti įstatymo nustatyta tvarka jų atšaukti.

**151 straipsnis.** Lietuvos TSR aukščiausiasis teismas yra aukščiausias Lietuvos TSR teismo organas ir prižiūri Lietuvos TSR teismų teisminę veiklą.

Lietuvos TSR aukščiausiąjį teismą renka penkeriems metams Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba šios sudėties: pirmininkas, jo pavaduotojai, nariai ir liaudies tarėjai.

**152 straipsnis.** Civilinės ir baudžiamosios bylos visuose teismuose nagrinėjamos kolegialiai; pirmosios instancijos teisme – dalyvaujant liaudies tarėjams. Vykdant teisingumą, liaudies tarėjai turi visas teisėjo teises.

**153 straipsnis.** Teisėjai ir liaudies tarėjai yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymo.

**154 straipsnis.** Teisingumas Lietuvos TSR vykdomas piliečiu, lygybės prieš įstatymą ir teismą pagrindu.

**155 straipsnis.** Visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai. Nagrinėti bylas uždarame teismo posėdyje leidžiama tik įstatymo nustatytais atvejais, laikantis visų proceso taisyklių.

**156 straipsnis.** Kaltinamajam užtikrinama teisė į gynybą.

**157 straipsnis.** Teisminis procesas Lietuvos TSR vyksta lietuvių kalba arba tos vietovės gyventojų daugumos kalba. Byloje dalyvaujantiems asmenims, nemokantiems kalbos, kuria vyksta teisminis procesas, užtikrinama teisė visapusiškai susipažinti su bylos medžiaga, dalyvauti teisminiuose veiksmuose per vertėją ir teisė kalbėti teisme gimtąja kalba.

**158 straipsnis.** Niekas negali būti pripažintas kaltu nusikaltimo padarymu, taip pat negali būti nubaustas kriminaline bausme kitaip, kaip teismo nuosprendžiu ir sutinkamai su įstatymu.

**159 straipsnis.** Teisinei pagalbai piliečiams ir organizacijoms teikti veikia advokatų kolegijos. Įstatymų numatytais atvejais teisinė pagalba piliečiams teikiama nemokamai.

Advokatūros organizavimo ir veiklos tvarką nustato TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymai.

**160 straipsnis.** Civilinių ir baudžiamųjų bylų procese leidžiama dalyvauti visuomeninių organizacijų ir darbo kolektyvų atstovams.

**161 straipsnis.** Ūkinius ginčus tarp įmonių, įstaigų ir organizacijų sprendžia valstybinio arbitražo organai savo kompetencijos ribose.

*18 skirsnis*

**162 straipsnis.** Aukščiausiąją priežiūrą, kad visos ministerijos, valstybiniai komitetai ir žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai, kolūkiai, kooperatinės bei kitokios visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai Lietuvos TSR teritorijoje tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus, įgyvendina TSRS generalinis prokuroras ir jam pavaldūs Lietuvos TSR prokuroras bei žemesnieji prokurorai.

**163 straipsnis.** Lietuvos TSR prokurorą skiria TSRS generalinis prokuroras.

**164 straipsnis.** Rajonų ir miestų prokurorus skiria Lietuvos TSR prokuroras ir tvirtina TSRS generalinis prokuroras.

**165 straipsnis.** Lietuvos TSR prokuroro ir visų žemesniųjų prokurorų įgaliojimų laikas – penkeri metai.

**166 straipsnis.** Prokuratūros organai vykdo savo įgaliojimus nepriklausomai nuo bet kurių vietinių organų, būdami pavaldūs tik TSRS generaliniam prokurorui.

## IX. LIETUVOS TSR HERBAS, VĖLIAVA, HIMNAS IR SOSTINĖ

**167 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinį herbą sudaro pjautuvas ir kūjis baltame fone saulės spinduliuose, apgaubti varpomis ir ąžuolo lapais, su užrašu lietuvių ir rusų kalbomis: „Visų šalių proletarai, vienykitės!“

Viršutinėje herbo dalyje – penkiakampė žvaigždė, o apatinėje – raidės: „LTSR“.

**168 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinę vėliavą sudaro audeklas, susidedantis iš trijų horizontalių spalvotų juostų: viršutinės – raudonos, aštuonių dvyliktųjų vėliavos pločio; vidurinės– baltos, vienos dvyliktosios vėliavos pločio; žemutinės – žalios, trijų dvyliktųjų vėliavos pločio. Vėliavos audeklo raudonosios dalies viršutiniame kairiajame kampe yra auksinis pjautuvas ir kūjis, o virš jų –raudona penkiakampė žvaigždė, apgaubta aukso apsiuvu. Vėliavos pločio ir ilgio santykis – **1:2.**

**169 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinį himną tvirtina Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas.

**170 straipsnis.** Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos sostinė yra Vilniaus miestas.

## X. LIETUVOS TSR KONSTITUCIJOS GALIOJIMAS IR JOS KEITIMO TVARKA

**171 straipsnis.** Visi Lietuvos TSR įstatymai ir kitokie valstybinių organų aktai leidžiami remiantis šia Konstitucija ir sutinkamai su ja.

**172 straipsnis.** Lietuvos TSR Konstitucija keičiama Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sprendimu, priimtu ne mažesne kaip dviejų trečdalių bendro Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų skaičiaus dauguma.